

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

B-dul Academiei, 3,

BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL

ÎN țară . . . . . 10 lei

În străinătate . . . . . 12 »

„APUS DE SOARE“

II.

Altfel de păreri.

În ziua întâiei reprezentări, publicul din bufetul Teatrului — unde se adună cei ce simt trebuința de-a discuta imediat — se despărțise în două tabere: «carpiști» și «takiști». «Se poate?» întrebam pe un domn care adusese vestea în stalul unde mă aflam. «Trebue să văz și eu ciudățenia aceasta!» Am văzut-o. Și cum a fost la bufet, așa a fost și în gazete. *Habent sua fata...* În sara aceea eu eram așa dar «carpist»!

Înlăturând orice preocupare, și de acest și de orice altfel — ce ușor pot face aceasta eu, care nu cunosc personal nici pe autor, nici pe criticii lui! — să arăt de ce mi s'a părut nedreaptă critica gazetelor. —

În dramă se discută un caz. Se discută *între* mai multe persoane. Persoanele simt la fel sau *variat* acelaș caz și voiesc *variat* sau la fel și, prin urmare, simțirea și voința le desparte sau le unește în grupe de luptători. Răsare de-aici o acțiune și o *contra*-acțiune.

Aceasta-i formula *generală*.

A arăta, de pildă, că în piesele lui Shakespeare se găesc cele mai pătimașe persoane, că 'n acest poet nu se ciocnesc idei, ci patimi și că din patimi mari trebuiau să răsără acțiunile cele mai puternice, ar însemna să stăruim asupra *unei* forme — unei forme *unice* până astăzi — a dramei și a îngusta mult cuprinsul formu'ei generale. A nu fi shakespearean nu însemnează însă a nu *mai* fi dramatic. Delavrancea nu-i shakespearean, în înțelesul arătat, dar este, totuși, dramatic.

Dovada s'o începem dela aprecierea *contra*-acțiunii.

Dușmanii unui gând, *unei* voințe a lui Ștefan sunt trei boi ri. Ei nu aclară (în act. 1, sc. 6) războiul pentru Pocuția, Ștefan îi înfruntă

(p. 29—31); protestul lor este sfios; este mai mult un *germene* de conflict. Este numai schițat, cum s'a zis? Evidența «schiței» atârnă mult de actor și cei trei actori n'au prea înțeles cât atârnă de ei această scenă.

În actul 2 (sc. 6) conflictul se relevă mult mai lămurit. Aceiași boieri arată și motivele împotrivirii lor: datina, urâciunea lui Bogdan, viitorul Domn, dorul țării după odihnă (p. 54—56). Și mie mi-ar fi plăcut ca acești boieri să aibă și motive *mai* omenești, mai personale, mai pătimase: dar nu le pot contesta plasticitatea motivelor lor. Fără *această* scenă n'ar fi cu putință nici a 7-a, nici a 9-a, nici a 10-a. *Avem* dar motivarea succesiunii scenelor, pe care nu voim și nu trebuie s'o botezăm totdeauna «înnodare». (Cuvântul prea aduce aminte de cusătorii, băcănii, ambalaj și camionaj).

Actul 3 (sc. 5) ne arată o contra-acțiune crescută (p. 100—107) Ulea este «și mai dârj»; alți șapte boieri au aderat la planul lui; apare un motiv nou («Boer, răzăși, țaran supus, era *tot una* în fața lui»)... Conjurații se țin departe dela curte (sc. 7). Ștefan este neli-niștit de atitudinea lor (sc. 8) și-i chiamă, și-i înfruntă și omoară — în actul IV.— pe Ulea (p. 147—148, 157—167).

Contra-acțiune este pretutindeni; puțină la început, crescând mereu, încet, dar — *este* atâta încât poate să provoace desvoltarea acțiunii vöevodului, la care poetul a ținut, evident, mai mult decât la oricé.

Pe ce motive se cere dar ca ea să fie mai multă? Pentru ca drama să fie... shakespeareană? Am fi prea pretențioși. Pentru ca să se perpetueze credința în sfânta teorie unilaterală a «acționismului» scenic? Am da o dovadă că vremea trece fără să ne lărgească orizontul vederilor.

Și-apoi, ce *mare* contra-acțiune s'ar putea desvolta în preajma unui Ștefan? Obiecția aceasta am făcut-o mai mulți. Eu, în conferința mea; colegul D. Caracostea, la 15 Februarie, în «Vieața nouă (V, 1, p. 11): «Se putea însă concepe, fie și la amurgul eroului, o voință ce s'ar încumeta să se măsoare cu «strașnicul vöevod?» De-o acțiune mai energică a conjuraților îl apăra pe Ștefan viața lui, pe care aceștia o cunosc bine, mărimea lui, de care și ei vorbesc, datina și dreptul țării: toate se simt în faptele și 'n atmosfera dramei¹.

«Atunci a fost rea alegerea subiectului»? cum îmi spunea un critic, ca răspuns la observarea de mai sus. Despre acestea nici că

¹) Observați d. ex. numirile care i se dau lui Ștefan în cursul acțiunii: Slăvitul (de vr'o 6 ori), sfântul (de vr'o 2 ori), arhanghel, împărat, leu, milostivul șoimanul, zmeul, soarele! Ce loc *mare* să mai prinza, lângă el, micii lui dușmani?

mai discutăm! De dragul unei teorii, nu vom renunța la Ștefan, pentru a merge la anticii Ovrei, Greci, Romani, etc. —

Nu vom merge de dragul unei teorii, a cărei autoritate a zguduit-o tocmai drama *modernă*.

Delavrancea este omul *acestor* vremuri: Goncourts și Ibsen, Zola și Hauptmann au trăit, de sigur, și pentru el, ca și pentru acel mare număr de poeți dramatici, din a căror enormă activitate s'a desprins un tip *nou* de dramă, tipul în care *mediul* își cere partea sa de loc și interes, fără să nimicească caracterul, fără să elimineze acțiunea, dar și fără a se întemeia *exclusiv* pe aceste elemente.

Ar fi de prisos să dau aici o schiță completă a dramei moderne. Trimet deci la o singură scriere, în care se găsesc expuse pe larg și exact toate evoluțiile ei¹⁾.

Aici dau numai câteva date și concluzii.

În Franța, frații Goncourts renunță dela 1863 la intrigă și tehnica ce-o servește. Zola îi urmează la 1873. La 1882 apar «Corbii» lui Becque, care asemenea părăsește tehnica tradițională. Și teatrul liber al lui Antoine (1887—1894) disprețuește tehnica, dar prețuește psihologia. Urmele acestei direcții se simt până în Rostand.

În Germania apar, la 1893, — observați paralelismul datelor cronologice — «Țesătorii» lui Hauptmann, o culme în acel teatru naturalist, pe care l-au creat Goncourts, Tolstoi, Strindberg. La 1895 Hauptmann aplică metoda naturalismului chiar unei teme istorice, unui personaj de pe la 1525 (Florian Geyer).

Firește, nu trebuie să uităm că în acest avânt naturalist intervine Ibsen, un creator de caractere mai mult decât un filosof. Firește, nu putem uita că nici tradiția veche nu era și nu este *întreaga* vrednică de peire. Firește, romantismul de acțiune și temperament picură și în drama aceasta. Picură...

Din toate tendințele acestea se alcătuiește tipul «piesei» moderne, pe care o putem caracteriza așa: În piesa modernă se zugrăvește mult mediu. *Mediul* trebuie să intereseze publicul. Naturalismul moderat își dă mâna cu psihologismul și se închiagă în acțiuni. Dacă acțiunea se petrece într'un mediu regional, social, istoric, ea trebuie să mulțamească pe privitori și prin aceasta²⁾.

Cercetați acum drama lui Delavrancea, cercetați, ca o probă, actul I-iu, care descopere atmosfera materială și morală a viitoarelor fapte și veți vedea că și aici se zugrăvește mult mediu. Cetiți următoarele

¹⁾ Robert F. Arnold, *Das moderne Drama*, Strassburg (Trübner), 1907.

²⁾ Arnold, p. 243—244.

cuvinte, care indică subiectele ce se prezintă ori se discută în acest act, în ordinea în care se prezintă, și-mi veți da dreptate: Șezătoarea cu basm, lucrările femeiești; aprozii la curte (Țugulea); iar lucrul, războiul și istoria nouă a țării; mitul ce se alcatuește în jurul lui Ștefan; mâncarea zilnică din acele timpuri; apoi, după ce vine Domnul: Ștefan în raport cu casa lui, cu Oana, cu țara, cu ostașii, cu Europa, cu Leșii. Aceasta nu este o simplă expoziție în stil vechiu; este expoziție și mediu.

Aceiași cercetare se poate face și asupra celorlalte acte, fără ca potrivirea operei românești cu teoria modernă, cu tipul modern al dramei să se desmintă, cu toate că dela actul al II-lea înainte zugrăvirea mediului se reduce, se potolește, se retrage, pentru a face loc acțiunii ce-și ia vânt și care se ridică până la un sfârșit în cel mai pur stil vechiu, până la un omor politic și-o moarte pe scenă¹⁾.—

Părăsind controversa despre acțiune și contra-acțiune, să ne apropiem iarăși de piesă în într-gime.

De ce ne-au lăsat ea atât de mulțămiți? De ce farmecul ei i-au supus și pe cei mai rebeli critici?

Răspundem: În mulțimea de persoane, care se revarsă pe scenă a țâșnit o *putere de creațiune* neobișnuită. Creațiunea înveselește totdeauna. Caracterele sunt multe și clare; cine le-a făurit este stăpân pe ele: Aici nu se vorbește pentru a se explica o acțiune, ci se vorbește din suflute, din inimi: Cuvintele nu au numai înțeles, ci sunt pline de simțire și voință. Aceasta dă dramei acea putere de iluzionare, care est- semnul distinctiv al artei adevărate. Și *de aceiu* te surprinzi adâncindu-te în ea, tot mai mult. Te pierzi în scenă.—

Drama are defecte?

Știu și eu câteva, adecă și eu mă cred atât de isteț ca să găsesc câteva. Dar de când am văzut că isteții sunt foarte mulți, istețimea aceasta nu mă mai încântă de loc. De ce aş desface-o deci și înaintea lumii?

Lăsați, domnilor, lumea să se bucure de creșterea literaturii românești, de creșterea ei sănătoasă, și nu mai huliți unde ar trebui să ne închinăm cu toții.

G. BOGDAN-DUICĂ.

---

¹⁾ Dacă unul din criticii de modă veche și-ar lua sarcina de a constata, rând de rând, scenă de scenă, câte concesiuni a făcut Delavrancea dramei vechi, ar constata că a făcut destule.

PE DRUMUL BONDREI

Noian de corbi întind o neagră punte
Din deal în deal, și văile 's-de ghiță;
Prin crânguri nu'i nici urmă de viață,
Doar vântul vine grabnic dinspre munte.

În sat, departe, se zăresc prin ceață
De sub troianuri, casele mărunte:
Și plopii nișii, purtând cușuni pe frunte,
Mai stau de pază 'n liniștea măreață..

Pe drumul neted sania plutește
Ca'n zbor, dar tu mă străngi tot mai aproape
Și chipul rumen îți îngălbenește:

Din stuh încep luminele să piară,
Prin lozii trec-fantomă să se'ngroape,
Și'n urma noastră urlete de fiară.

G. TUTOVEANU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O călătorie pe «rotile» la frații înstrăinați.

(Urmare)

Trecerea peste Porțile de fer nu justifică de fel acest nume prin niscaiva pozițiuni tari, vâgăuni petroase sau urcușuri prăpăstioase; ci sunt corelative cu credința, că la «cumpăna apelor» s'ar fi aflat odinioară într'adevăr întărituri de piatră, încheiate cu niște porți de fer. Această numire și relațiune aduce așa cu numitele «Porți de fer» ale Caucasului sau Dərbendului lângă Marea Caspică, căci în interesantul muzeu de la Tiflis se mai pot vedea porțile găurite de rugină ce să fi stăvilat odinioară trecerea din Europa sau Asia. Toată calea aceasta între Hațeg și Caransebeș amintește priveliștea, pentru o trecere prin munți hotarnici cam searbădă, a Carpaților «pădurateci» (Karpatisches Waldgebirge) din Galiția.

Pentru sportșmenii mai trebuie adăogat, că șoseaua este cât se poate de mizerabilă până la Caransebeș.

Plecând a doua zi, 6 August, la șase ore din Zăvoi, ajunsei din acea cauză abia la prânz în Caransebeș.

Dacă este plăcut a privi din tren panorama variată, ce se desfă-

șoară pe un orizont cam îngust între «Teregova» și «Băile Erculane»: călătoria pe roțile, pe «drumul țării» poate să încânte pe ori și ce brav velocipedist. Dela Caransebeș se văd munceii, dealurile și colinele, ce te așteaptă, sportsman înfierbântat, să te cuprindă în văile și vâlcelele lor răcoroase, să te umbrească cu crengile brazilor, molizilor și pinilor, ferindu-te de dogoreala soarelui arzător, să-ți șoptească prin pâraele și râurile spumegânde, să te încânte cu priveliștile ce mereu se deschid ochilor setoși și — oferindu-ți, ademenindu-te, mai în fiecare sătuleț belșugul berei de Steinbruch. Culmea munților, ce desparte valea Timișului de a Cernei e și «culmea» frumuseților firei pe toată întinderea aceasta.

Aparițiunea mea seara pe terasa «Cursalonului din Băile Erculane» a pus în nedumerire pe vre-o câțiva Craioveni, cărora li se păru ceva extraordinar această călătorie «de plăcere» pe roțile în patru zile dela Sibiiu. Aci măsei.

A doua zi, adică a șaptea dela plecarea din Călimănești, părăsii «Mehadia», îndrumându-mă spre Orșova. Calea, până aici admirabilă, priveliștea mândră, timpul frumos, iar eu vesel în adăstarea panoramei mărețe, ce o gustă privitorul, carele călătorește cu vaporul pe Dunăre în sus prin străntorile, ce încătușează cursul acestui fluviu, ce desparte aci Carpații de sistemul munților Balcani.

În Orșova ajunsei pe la unsprezece. După un prânz admirabil, stropit cu o «berică cristalină, guriță de florică» în hotelul unui Sârb pe marginea Dunării, plecai la unu pe șoseaua renumită a lui Szecsenyi, construită de-a stânga fluviului după pilda și chipul căci, și mai renumite odinioară a lui Traian de-a dreapta sa și a cărei urne se văd adesea în cale.

La intrarea în pasul Cazanului, Dunărea face un lac mare, unde niște pescari sârbi își au sălașul lor. Aci gustai o bae de Dunăre, neprețuită pentru un velocipedist, ce se luptase patru zile cu vântul, pulberea și zăduful.

Inviorat de puteri nouă, eșii la mal, încălecai pe Pegasul meu de metal și mă 'ndrumai spre Cazan, trecând de aci înaintea mereu în revistă frumusețile, ce se țin lanț.

Ca la 22 de chil. de la Orșova trecem pe lângă peștera Veterani, renumită prin apărarea vitejască a unei trupe austriace de sub comanda baronului de Arnau (300 de soldați cu cinci tunuri) contra unei oști superioare turcești la anul 1661, timp de 45 de zile.

Cu totul nepotrivit i s'a dat acestei peșteri, ce are o lungime de 30 m., o lățime de 20 m., și o înălțime de 15 m. numirea Veterani, după numele generalului, ce dăduse ordinul de a o apăra.

Nu departe de aci mai întâlnim și peștera «Liliacilor» și multe altele prin văgăunile calcaroase ale stâncilor colțurate, ce se clădesc uriașe deasupra drumetului.

Adeseori șoseaua se vără pe sub stânca, ce formează atuncea un fel de baldachin, sub care suflul de aer, totdeauna puternic prin strâmtoarea Cazanului, încearcă pe alocurea să îndruge melodii bizare.

Călătorul nu mai știe, căror simțuri să dea mai multă ascultare, căci toate îl copleșesc de impresiunile cele mai fermecătoare.

După ce ți-ai răsplătit plă erea «vitală» sau musculară, înghițind, sub sudoarea îmbelșugată a frunții, la chiometri, zile într gi — ce mai desfătare, nene biciclistule, de a te așterne

«Ca și floare câmpului»,
«La bătea vântului».

— drumului dunărean, adesea în umbră de peatră, f-rit de razele soarelui, ce scapătă curând după muncei, sorbind boarea răcoritoare din preajmă. sărutând cu ochii Dun-rea spumegândă, culmile paduratece sau piscurile sârbești, culele și turnurile razlețe ale unei ruzni, uitate de veacuri — ei! și câte alte frumuseți, ce mai întâlnești în cale! La eșirea din pasul Cazanului, o treime de turnuri, numite «Triculele», așezate răzlețe între șosea și apă, atrage atențiunea călătorului. Pe înserate, aproape de târgușorul «Berzasca», unde am mas în ziua aceea, globul electric de la un vapor, ce încărca cărbuni, pe o bună distanță:

«Calea'mi lum'na»,
«Noaptea ca ziua»,

proectând apoi dinnainte'mi o umbră uriașă a vehicolului precum și a călărețului.

La descălecare ciclometrul îmi arată 96 chiln. de la Mehadia.

Vineri în 8 August, a opta zi de la plecarea din Calimănești și a șaptea zi de călătorie, am urmat calea de-a lungul Dunării până la Baziaș, de unde am trebuit să apuc în dreapta spre Biserica Albă, parte fiind că de aci încolo colinele se retrag și încep năsipurile, parte fiindcă în cele două zile de la Caransebeș se franse vreo câteva spițe la mașină.

Dincolo de Berzasca mai sunt demne de amintit culele de la Coronini, având de-a curmezișul, pe cealaltă parte a Dunării o corespondență cu turnurile de la Golubac. În apropiere de localitatea din urmă se află și peștera cu acelaș nume, renumită prin legenda despre muștele primejdioase de la Golubac, ce ar eși din acea peșteră din gâtlejul smeului ucis de Sfântul George.

Intre aceste localități se ridică în mijlocul apei și colțul de peatră imponent, numit *Babakai*, ce a rămas încă ca vechiu martur neînfrânt a opintirilor Dunării de a despărți Carpații de Balcani.

De sigur, vor fi fost cândva sub aceiaș stăpânire, puse aci veghe la îngustarea Dunării, spre a aținea calea pe apă și pe uscat celor ce ar fi dorit să apuce a deal sau a vale. Până să sosesc la *Moldova-veche*, tângușor locuit în bună parte de Români, și carele îmi redeșteptă o amintire așa de plăcută despre «Țara dulce și frumoasă» atât de îndepărtată de aci; avusei nu mic conflict cu un bivol, pe care o tâlhăroaică de față îl mâna drept spre rotilele mele, crezând, poate, că are a face cu vreun Ungur, care nație cavaleerească nu e de ajuns considerată prin ținuturile acestea. Scăpai, însă, nu tocmai cu multă grație; deoarece, spre a ocoli dihania, mă pomenii cu bicicleta pe vârful unui mușnroi de prund și cât p'aci, să cad în șanțul din stânga. Dar se vede că era scris, să pat astăzi ceva neplăcut. Tocmai îmi făceam intrarea triumfală în Moldova mult dorită, — era pe la prânzișor și flămânzisem de-a binele — când deodată îmi sări înainte, nu un epure, ci un mânăz sburdalnic de-a curmezișul rotilelor vrând să urmeze o căruță, ce apucase aci în răscruce alt drum.

În fuga-i nemanjerată atinse cu butul de dinnapoi roata de dinnainte în cât îmi trânti mașina jos și m'așternu și pe mine de-alungul drumului. Dar în afară de deranjarea toaletei și nițel și a moralului, scăpai și de astă dată teafăr; dar rotilele mele căpătară un alt fason, strâmbându-se cu vre-o 30 de grade. Până la ospătărie mersei, cum putui. După ce m'am răzbunat însă asupra neplăcutei întâmplări cu o admirabil de bine gătită cegă de Dunăre și cu un pepene verde delicios, m'apukai să dreg cărma, căci aci nu se pomenea de mecanic. O desfăcui și o îndreptai lesne; dar vrând să înșurubez cordeaua ce înfășoară și fixează cărma de gâtul mașinei, nu mergea nicicacum. Dar nevoia, sireaca, te învață! Întrebuițând cornul drept al cărmei ca o pârghie, reușii să aplec «cordeaua», până ce intră în capătul șurubului. În urmă, piulița de deasupra desăvârși opera; și mă simții mândru de talentul de mecanic, ce descoperii în mine.

După un popas de două ore și jumătate plecai spre *Biserica Alba* unde ajunsei la cinci după prânz. E acesta un orașel sârbesc-nemțesc de provincie cu strade largi, drepte, asfaltate și — ferit de «molima palestiniană». Aci e locul să spunem, că pe când Românii au întrecut pe sârbi în privința băncilor — chiar și în orașelul de asemenea mai mult sârbo-german, Panciova, se răsfăță banca românească «Panciovana» — Sârbii sunt stăpâni pe piață în orașelele lor, începând cu Banatul și

până în Bosnia și Dalmația. Cele mai chipeșe hoteluri din Orșova chiar, sunt în mâinile lor.

Restul zilei acesteia, în care făcui totuși 74 de klm., stetei la Biserica-Albă. Fiind aci bălcii și mecanicul foarte ocupat, iar eu având a face mai multe cumpărături de schimburi și de reparaturi la toaleta neapărată, adăstai aci până a doua zi la trei după prânz, când abia putui urmă calea.

Din această cauză și din altele, ce se vor învederă îndată, făcui în aceasta a noua zi numai 40 de klm. până la satul *Gaia* locuit pe trei părți de Sârbi, iar pe o pătrine de Români, ce se perd încetul cu încetul între Sârbi, neavând și chiar nedorind școală românească. 16 kilometri dela Biserica albă, aproape de râulețul Caraș, de unde comitatul își trage numele, șoseaua se termină brusc; de aci înainte până la *Gaia* nu duc decât șleauri și urme de căruțe, abia ghicite prin năsipuri. Fusesem sfătuit a dibui calea până la Dubovac (rostește Dubovaț), de unde aș fi putut urmă valul, ce tocmai se dura, spre apărarea câmpurilor mănoase a splaiului Dunărei de «unda» ei. Ajungând însă acolo, digul se dovedi nepracticabil pentru «placul» velocipedistic. În disperare sportică găsii oarecare mângâere, admirând lucrarea uriașă, ce era, prețuită la 30 milioane de coroane, plătibile de către proprietarii și proprietărașii, a căror pământuri erau periodic scăldate în timpul revărsărilor — în timp de 60 de ani, cu câte 14 coroane de «jugăr».

În timp ce priveam și admiram, făceam reflecții asupra progresului, ce am putea face și noi, dacă tendința democratică nivelatoare, ce tiranizează capetele cărturarilor noștri prin imitațiune, moștenire, naivitate sau *rea credință*, n'ar apăsă în mod dezastros asupra geniilor noastre intelectuale — morale, zădărniciind un progres adecuat calităților *acistora*; și micșorându-l, pogorându-l și potrivindu-l priceperii, sau a perceperii imorale, a mediocrităților și nulităților majorante! Căci pătura noastră cultă nu se inspiră dela înțelepciunea poporului, nici dela cea a străbunilor, fără multă carte, dar cu bună rânduială în creier, cu măsură și cumpăneală în toate; nu!

Cum Bucovinenii împrumută dela Poloni complimentele à la «*pa-dam do nog*» și felul dulceag, dar cam fățarnicit, de a întretine o convorbire cu un om mai puțin cunoscut; cum ziarisții și cărturarii Românilor ungureni copiază, cum observase încă Eminescu, fără să-și dea seama, pe Unguri în multe din manifestările publice și chiar politice: tot astfel și oamenii noștri politici, inspirându-se dela ideologii francezi și din atmosfera socializătoare a Parisului, cârpăcesc în toate chipurile antereul lui Arvinte, uitând că a sosit timpul de a *verifica*

dacă acel crez liberal — nu de a lucra *pentru* popor, căci aceasta se înțelege dela sine; și noi îl aprobăm, îl iscălim și jurăm întru el — ci «de a lucra *prin* popor» e și mântuitor pentru totalitatea sau majoritatea sa, e și sinonim cu fericirea sa, când, știut, majoritatea celor chemați a-și da părerea prin vot spre binele obșteii, stânenind și anihilând voturile acelor puțini, cari și-ar da și viața pentru națiune, — ceru păreri prin sita trebuințelor lor personale sau de clasă.

Dar, văd că soarele a început să scapete spre toacă, și mai aveam de înfruntat până în seară pusta sau pustiul «Deliblatului», ca să nu m'apuce cumva amurgul sau chiar noaptea pe «Cărări perdue, pe urme nevăzute», bătătorite de lucrători din toată lumea, și cu cine mai știe ce fel de apucături. Deci la naiba cu toată filosofia politică și să-mi văd de cale.

Rotilele mele înnotând prin pulbere, iar eu sbuciumându-mă să respir ceva aer curat prin buretele ud, ce-l țineam la gură, cu greu am răzbătut, când călare, când pe jos, prin șireagurile de salahori ce furnicau între val, cantină, sat și corturile lor.

Eșind apoi din sat, m'am mai ușurat nițel. Drumul devenise mai puțin colbos, dar în schimb era săpat adânc de două fâgașe, ceace îmi îngreua foarte mersul, pedalele lovindu-se lesne când de-o latură când de «inima» drumului.

Calea printre porumburile nesfârșite părea o vecinicie. De se bifurcău drumurile, numai instinctiv porneam pe unul din ele.

Soarele apuse foarte prozaic, începuse amurgul, și de sat sau de vreun adăpost, nici poveste. Innoptase apoi de-abinele și mă miram numai, cum de mai puteam călări. Ce-i drept, scăpai de vre-o două trei ori netrântit; dar începusem acum să doresc chiar niște căjițe de fân, să mă aciuiez și să scap de pârdaľnicul de luminis al stelelor. Și atunci îmi zisei cu drept cuvânt: «*Pin' vei ajunge la Gaia, o să te mântuie gaia*» Intr'un târziu, auzii vocea unui «păcurar», mânănd oile în porneală. Apropiindu-mă de turmă, detei într'un ghăciu păstorului «Bună seara» pe românește. Care-mi fu însă mirarea, când îmi răspunse limpede: «Mu.țămim d-tale!»

(Va urma)

I. GUERGHEL.

CUGETĂRI

Nimic mai groaznic decât neștiința în mișcare!

*

Patimile noastre sunt niște adevărate păsări Phoenix: abia s'a mistuit cea veche și alta se ridică îndată din cenușa ei.

GOETHE.

NI-AU SPUS PĂRINȚII...

Suntem puțin și tot mai mult
 Dușmanii cred să ne zugrume...
 Avem dureri cât nu încap
 În pieptul altui neam din lume.
 De-atâtea lacrimi ce-am vărsat
 Pe sfânta țărână-nstrăinată
 Privirea noastră din pământ
 Nu se ridică niciodată.

Răbdăm și nu ne jeluim
 Ce răni avem și cât de multe;
 Suspiniul nostru n'a găsit
 Ureche, care să-l asculte.
 Dar o povață ni-a rămas
 Din vrednica bătrână gură;
 Din cel mai limpede izvor
 De veșnică învățatură.

Ni-au spus părinții de supt glii,
 Și vorba lor ni-i sfântă lege:
 Că Dumnezeu de câte ori
 Un neam mai vrednic își alege
 Să isprăvească fapte mari,
 Întâiu puterile îi cearcă;
 Cu suferinși și cu nevoi,
 Greu, umerii umili 'i-ncarcă.

Și cu încredere păstrăm
 Povața celor din morminte;
 Din lacrimi dânsa s'a născut
 Și veșnic lacrimile-s sfinte;
 Eroii, dânsa ni-i va da,
 Ce vor purcede să coboare
 Din ceriul sărbătorilor
 Și pentru noi o sărbătoare.

INTR'O NOAPTE...

Ploua mereu și întunerecul se întindea în toate părțile de nepătruns. Întunerecul adânc, înfiorător, întunerecul rece, se amesteca cu ploaia care cădea din toate părțile și cu cântecul dureros al vântului prin arborii despuiți de frunze și încărcăți de apă.

Sus, jos, înainte, înapoi, la dreapta, la stânga, nici o lumină, nici o stea, nici un zgomot, nici o voce omenească, nimic decât întunec și umezeală... Doar undeva departe, din întunecimea umedă din prejur se desprindea ca o șoaptă de durere, care creștea din ce în ce parcă zbatându-se în întunecime și spărgându-se într'un țipăt desnădăjduit îmi arunca în față trâmbe de apă murdară...

Rătăcisem drumul și mă apucase noaptea asta grozavă de toamnă târzie prin locuri necunoscute, cu hainele ude de apă, cu picioarele îngreuiate de pământ, zdrobit de oboseală și de teama că nu voi găsi unde să-mi odihnesc peste noapte oasele ostenite. Ajunsesem într'un sat și cerusem sălaş la câte-va case, dar fie că oamenii nu erau tocmai ospitalieri pe acolo, fie că fața mea slăbită de suferință și de drum și hainele murdare de apă și noroiu nu le inspira încredere, nici un glas primitiv nu răspunse rugămintelor mele.

Cu picioarele săgetate de durere parcă mi-ar fi turnat plumb topit pe țurloaie, cu inima grea și fără nădejde, mă târam prin noroiul drumului în întunerecul nopții...

Ploaia îmi sfichiuia fața, vântul rupea din tăcerea nopții murmure jalnice care se pierdeau departe în imensitatea neagră, ca țipetele deznădăjduite ale păsărilor lovite de glonț și eu simțiam cum fiecare picătură de ploaie care se prelingea din înălțimi îmi lua cu ea și cea din urmă rămășiță de putere și curaj. Și mă durea gândul că stors de vlagă și lipsit de curaj voi fi silit să rămân întreaga noapte în umezeală, în întunec și noroiu. Mi-adunai atunci toată energia, hotărît că dacă voi găsi vre-un adăpost prin împrejurimi să rămân acolo până la ziuă. Băjbâind prin întunec, bălăcindu-mă prin molicile drumului, zdrelindu-mă de pietre, zadarnic sfredeleam întunecimea cu ochii: nimic nu se zăria decât întunec și noroiu!

O bucurie ciudată, o tremurare a sufletului, în care pătrundea o rază de speranță mă cuprinse, când după cercetări chinuitoare prin întunerecul adânc, dădui peste un gard de mărăcini. În sfârșit am dat de-o casă omenească, îmi ziceam, ușurat de groaza ce mă cuprinsese la gândul că nu voi găsi nicăieri un adăpost. Fără a simți durerea înțepăturii mărăcinilor care îmi pătrundeau prin mâini și

imi zgâriau picioarele, sării gardul și căutam prin întunerec, casa ce mă gândeam că va fi fiind pe acolo. Dar prin întunecimea umedă nu se zăria nici o lumină, nu se auzia nici o șoptă, care să mă călăuziască către o casă omenească...

Innaintea mea se innălța ceva ca o arătare uriașe. Era o căpiță de fân și pe alătura, în întunerc mai răsăriau și altele. În sfârșit, tot am găsit un loc de odihnă, imi zisei, gândindu mă că mă voiu adăposti lângă o căpiță de acelea în vre-o parte ferită de ploaie. Și pe când chibzuiam încotro ar bate ploaia mai puțin ca să pot fi mai la adăpost, mi s'a părut că vântul a gemut așa de dureros, că am tresărit speriat, încordându-mi auzul...

Nu era tânguirea vântului, nici țipătul crengilor uscate bătute de ploaie, ci suspine desnăjduite străpungeau întunerecul nopții. Chiar în apropiere mea, sub o clucă de coceni plângea cineva, plângea desnădăjduit și fără ajutor și eu stam uimit, fără a putea înțelege ce durere grozavă îl chinuia pe cel ce-și tânguia jalea în noaptea umedă și adâncă. Nedumerit mă îndreptai spre locul de unde veniau bocețele, gândindu-mă, că dacă imi va fi posibil, să viu în ajutorul celui ce se tânguia acolo.

Apropiindu-mă, deslușii că un glas de femeie era acela care își spunea durerea acolo. Și la apropierea mea — probabil auzind zgomotul pașilor — femeia își potoli durerea glasului și nu mai auziam acum decât șoptele innăbușite ale jalei sale, sughițurile de plâns care îi zguduiau trupul, în încordarea ce-și punea spre a-și inghiți durerea.

— Nu te speria, un biet călător biciuit de ploaie și scuturat de frig, caută adăpost aci — zisei eu, după câțva timp, temându-mă ca apariția mea acolo, în noaptea întunecoasă, așa pe neașteptate să n'o sperie. Femeia tăcu de odată par'că mirată și îngrozită că aude o voce omenească și pe mine mă năvăli de odată mustrarea că venisem să turbur un suflet chinuit care fugise să-și strige durerea departe în noaptea singuratică. Și poate că aș fi fugit rușinat de mine însu-mi dacă noaptea n'ar fi fost așa de înspăimântătoare, dacă ploaia nu m'ar fi biciuit așa fără de milă și dacă curiozitatea de a cunoaște ce durere o gonise pe femeia asta în noapte nu m'ar fi chinuit așa de grozav...

Mă vării încet sub cluca de coceni, alături de femeia care tremura — nu știu de frică sau de frig — și pe care n'o puteam măcar zări.

— Cine ești dumneata? — mă întrebă ea cu glasul tremurător-de lacrimi și de frică.

— Un călător care a rătăcit drumul și care caută aci adăpost peste noapte... răspunsei eu spre a o liniști.

Apoi nici eu nu mai știam ce aş putea s'o mai întreb, ca să nu-i turbur cumva durerea care o zburcua și nici ea nu mai zise nimic.

Și stam acolo, ghemuit sub o clucă de coceni, alături de o femeie pe care n'o cunoșteam, pe care n'o zăriam, fără a putea ghici ce suferință îi frământa sufletul...

— De ce plângi și de ce te-ai ascuns aci? — curmai eu tăcerea chinuitoare.

— Dacă m'a gonit — șopti ea cu un glas în care se căznea să-și omoare durerea, care izbucnea totuș în suspine. — M'a gonit bărbatu-meu... a venit beat, m'a luat la bătae și deabia am scăpat ascunzându-mă aci...

— Și de ce nu te-ai dus unde-va la vre-o casă omenească, la vre-o rudă, la părinți? Aici e așa de întunec și așa de frig șoptii eu mai mult spre a zice ceva.

Hohote de plâns o podidivă și răspunse de odată bocindu-se :

— Unde era să mă duc, că eu n'am pe niment pe lumea asta? ...Pe biata maica de-abia o țiu minte... Mi-aduc aminte doar cum mi-se prelingeau pe obrazii lacrimile ei calde când mă ținea în brațe... Că mereu plângea săraca... Și pe ea o bătea tot așa alde taica... Era slabă, prăpădită, cu fața trasă de suferință și cu ochii triști... Din bătae a murit.

...Și-am rămas numai cu taica. Era oim amărit, hărțuit de nevoi, și-și inneca necazul în băutura... pe urmă se întorcea beat acasă și mă lua la bătae... S'a dus și el de pe lumea asta acum câțiva ani și eu am rămas singură pe lume. L'am luat și eu pe creștinul ăsta, mai acu vre-o doi ani. Se îmbată mereu și totdeauna mă bate. Adineauri m'a schilăvit și de-abia am scăpat fugind și ascunzându-mă aci.

...Și eu tot din bătae o să mor ca biata maică... sfârși ea într'un oftat în care par'că își pusese toată durerea.

În noaptea înspăimântător de întunecoasă nu se auziau decât șaptele pline de durere ale glasului ei și bârșitul de o monotonie chinuitoare al ploii și vântului prin cocenii care ne acopereau. Și eu, nedumerit și îngrozit, ud de ploaie, zgribulit, de frig, plin de noroi, mort de oboseală, stam înghesuit acolo lângă femeia necunoscută, pe care n'o zăriam măcar, deși era așa de aproape de mine că uneori tresărind de plâns, umerii, ei mă atingeau și ascultam povestea îngrozitoare a unei vieți, care nu cunoscuse decât suferința pe pământul ăsta.

Ce drept aveam eu să ascult destăinuirea unei vieți îmbrăcată în suferință când nu puteam face nimic pentru cea care-și plângea durerea acolea în întunec ec așa de aproape de mine că corpurile noastre se atingeau... De ce o lăsam să-mi arate durerea sufletului său, când nu numai că n'c cunoșteam, dar nu puteam să-i zăresc măcar chipul? Doamne, cum vor fi fost ochii aceia, în care nu se oglindise decât suferința și cum va fi fost fața ei, care nu simțise decât mângăierea lacrimilor... Și blestemam desnădăjduit întunerecul de păcură din jurul meu.

Atâta sinceritate și durere tremura în glasul blând al femeii ce plângea, că fără să știu, m'am pomenit ținându-i fața inecată în lacrimi în mâinile mele, mângâindu-i tâmplele înfierbântate. Ea nu zicea nimic, doar din când în când șoptea desnădăjduită: ...«Și eu o să mor din bătae, ca biata maica!»

De-odată tresări.

«Ia!» șopti ea, și prin noapte, par'că chema cineva.

— S'a trezit — zise ea încet — acum mă caută... Când e treaz e om bun, dar eu tot din bătae o să mor... ca și alde maica... Auzi-l, a eșit afară și mă strigă, îi e frică să nu răcesc.

— Du-te... — adăogă ea împingându-mă încet — o să mă caute și pe-aici... să nu dea peste Dumneata.

Mă așezasem acolo cu picioarele sfărâmate de oboseală, zgribulit de frig și ascultând povestea dureroasă a femeii aceleia, uitasem de durerea mea și mă încălzisem șezând ghemuit lângă ea și acum n'aveam putere să mă scol de acolo, par'că eram ținut pe loc. Și apoi unde să mă duc? Ploua mereu și marea de întunec ec se întindea pretutindeni.

Dar dacă m'ar găsi el acolea lângă nevastă-sa, pe care o gonise aseară în bătăi de acasă?...

— Altminteri, când e treaz e om bun... zisese ea. — Mă ridicai încet și eșii de supt adăpostul nostru. Îi țineam capul în palme și-i pipăiam prin întunec ec liniile feței. Nici o vorbă n'aș fi putut scoate atunci... În fața atâtei suferinți cine ar fi mai putut zice ceva? Dar de i-aș fi văzut măcar ochii, de i-aș fi zărit fața și buzele care povestiseră chinurile vieții ei grozave...

Ce noapte, doamne, ce noapte! Nici o lumină depărtată, nici o stea... nimic decât întunec ec.

— ... Zi, Doamne, să fie lumină...

Și mâinile îmi căzură de pe fața ei pe care o priveam, și totuși n'o puteam zări.

Cu sufletul pustiu mă târii prin ploaie și prin întunec ec și ajunsei

iarăși pe șoseaua plină de apă și noroiu. Mă mai uitai odată spre locul unde o găsisem pe ea plângând.

Dar nimic nu se zăria... pretutindeni, întunec adânc, înfiorător...

*

Asta s'a întâmplat de mult, în tinerețele mele: Acum, când a trecut atâta vreme de-atunci, doborât de desnadejde, mi-arunc uneori ochii minții pe căile vieții mele trecute.

Și ce morman de iluzii moarte în urmă!

Ce de durere și restriște! Îmi trec pe dinnainte nume care, odinioară îmi erau scumpe și de care acum mi-se cutremură amintirea; văd ochi care altă-dată îmi revărsau lumină în suflet și care apoi m'au privit cu răutate, și buze care odată m'au sărutat, pe urmă mi-au scuipat disprețul în față... și nicăiri amintirea-mi nu găsește un suflet care să-mi fi încălzit viața...

Dar, uneori îmi aduc aminte și de noaptea aceea plină de întunec și cerc să scot din întunecime ochii care m'au privit și pe care totuși nu-i pot zări, și fața pe care am mângâiat-o și pe care totuși nu mi-o pot inchipui.

Doar că aud răsunând încet un glas sfâșietor de dureros: «Și eu o să mor ca biata maica... și ea tot din bătae a murit...» Și pe ea n'o văz nici odată. Cine era? Cum o chema? Va fi fost frumoasă? Nu știu... Dar cineva par'că-mi spune că a fost un suflet bun, căci suferise așa de mult...

Și atunci mă năvălește mustrarea că n'am luat-o cu mine în noaptea aceea ploioasă, căci de-aș fi smuls-o atunci din întunec și aș fi luat-o cu mine, poate mi-ar fi luminat viața. Va fi murit de mult, căci o auz de multe ori cum îmi șoptește cu durere: «Și eu o să mor ca biata maica, și ea s'a prăpădit tot din bătae...»

Buzău, 1909.

ALEXANDRU FILIPESCU.

Cugetări

Adevărul e asemenea lui Dumnezeu: el nu se ivește nemijlocit; suntem datori să-l descoperim în arătările lui.

*

«Credem că este un Dumnezeu!» Iată o frumoasă vorbă, vrednică de toată lauda. Să ghicești însă pe Dumnezeu acolo unde, și în chipul *com* se des-tăinue, — aceasta e adevărata fericire pământească.

GOETHE.

«PE LUNA»

— DUPĂ UN FRAGMENT DE C. SANDU-ALDEA —

Rătăcind pe malul apei, tânără ca o mlădiță
 'Ncremeni pe loc, fecioara, lâng'un brusture de viță.
 Peste-a undelor mătase, blândă, tainică lumină
 Tremura — poleitură în argint de lună plină.
 Prin ostroavele vecine podobite'n fân și floare
 Tresăreau, sub crângi de sălcii, ape iuți, licăritoare.
 ...Nici un șgomot, nici o șoaptă; pretutindenă taină, pace...
 Nu știai: Fieri-va lumea sau mai mândră s'o preface.
 Și, de-odată, peste apă, legănat din val în val
 Începu ca să plutească dulce cântec de caval,
 Par'că se'nchega din ape, că plutea cu ele'n vale,
 Se topea'n lumina lunei, că se sfarmă'n plâns de jale...
 Era cântul lui Nălucă, doina noastră, cântec trist,
 Plânsul sufletului nostru obidit, dar de artist...

1909.

V. M.

SCRISOARE

BCU Cluj Cultural University Library Cluj

Dormea sub pulbere de stele satul,
 Jar noi stăteam alăturați în barcă
 Și luna se oprise 'n cale par'că
 Să ne 'nflurească tainic, sărutatul...

Târziu ne-am despărțit...

Acuma, par'că,
 Când tu vei fi împărțind păcatul
 Cu alt naștiutor, — pe veci uitatul —
 Eu stau pierdut și genele-mi se 'ncarcă

De lacrimi, când gândesc la noaptea-aceia....

Copila mea, copilă visătoare,
 De-ai ști ce întristată e aleia

Și ce pustiu e lacul — vrăjitorul,
 Te-ai reîntoarce iar fermecătoare
 Sădind surisu-ți cald — luminaătorul!...

MIHAIL SFETESCU.

Moartea lui Gustav af Geijerstam.

În vîrstă abia de 51 de ani a murit destul de cunoscut și în Germania romancierul svedian Gustav af Geijerstam.

La noi, scriitorii nordului sunt cunoscuți aproape numai în traducere franceză și foarte puțin în traducere germană unde, acești scriitori pot fi redați cu puterea originalului, dând cetitorului farmecul ce-l simte când cetește pe scriitor în limba sa Ibsen. Bjornstörn, Höffding și chiar Strindberg renumitul misogin sunt mai cunoscuți la noi, dacă nu atât în fond cel puțin ca «numele».

Geijerstam e un adept al lui Strindberg. Ca și dănsul, problema care-l preocupă e aceea a căsătoriei pe care o tratează în mai toate scrierile sale. Multă vreme a fost considerat ca un prea fidel imitator al lui Strindberg cu care de altmintrelea a avut relații strânse până în ultimul timp, când s'au certat. Atunci a scris Strindberg «Steagurile negre» atacându-l cu răutate, întocmai după cum a făcut și Dostoiewski atacându-l pe Turghenieff, în «Posedații» ca răspuns la opera acestuia «Noua generațiune».

La începutul carierei sale literare, începută atunci când a împlinit 24 de ani, Geijerstam apăru ca scriitor realist și pesimist. Încetul cu încetul însă s'a emancipat de neguroasa poezie, care îngrozește, s'guduie, din scrierile lui Strindberg, și, a devenit scriitorul blând, preocupat numai de o problemă, analizând-o sub toate aspectele ei, apărând aci ironic, aci ideal, când bun și ertător și cele mai adese romantice. El a ajuns la cea mai înaltă concepție a vieții, pe care și scriitorul acestor rînduri în urma multor experiențe triste și dureroase în viați, a ajuns să o considere ca o «tragi-comedie». O tragi-comedie bazată pe *falșitate și răutăți ascunse*, în care oamenii ca să se distreze și au înventat fel de fel de jocuri, printre care cel mai înalt e literatura, limanul celor ce sufăr moralicește din atingerea vieții. *Literatura... o falșitate, jocuri de emoții sufletești... Viața, în colo, plină de amărăciune.* Citiți «Comedia Căsătoriei» Ultima carte a lui Geijerstam «Thora» este povestea unei căsătorii, a căsătoriei desemnate a unei femei, tragedia unei conștiinți modeste, descrisă cu simțire de artist.

În «Puteri prime; dioase» se pune din nou problema căsătoriei. O căsătorie nefericită care curmă această stare prin desparțenie, și alta, care-și duce povara până la sfârșit, pînă ce desnodământul fatal și natural pune capăt acestei «comedii».

Scriitorul, descrie sugestiv viața de țară din Svedia, cu un farmec puternic de culoare locală și Geijerstam a fost în același timp și critic și autor dramatic.

Cu moartea fiecărui scriitor, dispăre o lume bogată în închipuiri, iar omenirea simte o mare pierdere, căci din întregul ei se desprind sufletele cele mai alese...

V. S.

PRIN 'NAINTEA CASEI TALE...

*Prin 'naintea casei tale câți trecură altă dată,
Rând pe rând, cu ochii umezi și cu inima 'ntristată?
Jos, în umbră, câte brațe se'nălțară rugătoare
Spre copila din fereastră ce zâmbea, neștiutoare?*

*Prin 'naintea casei tale, astăzi, nici nu mai ții minte
Câți îți plânseră o clipă și trecură mai 'nainte,
Câți s'au dus departe'n lume, și bătând cărări străine,
Poartă'ntr'înșii alte inimi, și-au uitat de mult de tine!*

*Tu te'mbracă'n negru toată, c'ai privit la sfânta Lună,
Și e scris, din noaptea asta, să iubești ca o nebună
Pe drumetul ce-ți va trece mai întâi pe sub fereastră,
— Cavaler din lumi de vise, îmbrăcat în mantă-albastră.*

MIHAIL NEGRU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUGETĂRI

Adeseori frunza purtată de vânt seamănă cu o pasăre.

*

Bătrânii pierd unul din cele mai mari drepturi omenești: acela de a fi judecați de către semenii lor.

*

Cu fiecare cuvânt rostit, se trezește și înțelesul protivnic.

*

A fost și va mai fi încă multă vreme ceartă asupra folosului sau neajunsurilor, pe care le poate aduce răspândirea Bibliei. Pentru mine lucrul e foarte limpede: întrebuințată ca slovă și ca mulțire goală, Biblia va strica și de aci înainte; primită cu largă inimă și cu dorința de învățatură, ea va folosi ca și până acum.

*

Greutățile sporesc pe măsură ce te-apropii de țintă.

GOETHE.

REVISTA GENERALA

În editura librăriei Socce ũ aũ apărut mult așteptatele poezii ale d-lui D. Anghel, întrunite într'un volum care est: fără îndoială un eveniment al mișcării noastre literare. În curând vom avea prilejul să ne ocupăm îndeosebi cu noua operă a d-lui Anghel.

Lumina cea mai prielnică vederii.

Multă vreme s'a crezut, — și unii fizicieni stăruesc în credința lor până azi, — că puținătatea razelor ultraviolete în spectrul solar este pricina pentru care ochiul omenesc îndură lumina zilei mai lesne și mai fără vătămare, pe când electricitatea, gazul aerian, petrolul sau acetilena trudesec și ruinează pe încetul vederea celor osândiți să muncească noaptea.

De câțva timp s'au făcut încercări fotografice asupra luminilor de tot felul, meșteșugite sau firești, costisitoare sau ieftine și plăcile au dovedit că tocmai soarele asvârle cea mai bogată câtime de raze ultraviolete. E deci în afară de orice îndoială că vibrațiunile nevăzute ale spectrului solar, tremurăturile întunecoase pe care ochiul nostru le prinde fără ca mintea să-și dea samă despre ele, sunt o putere ascunsă, dar peste măsură de bine făcătoare. (*Revue Scientifique*. Februarie 1909).

Frumosul în viața copiilor.

În «*Revue politique et littéraire*» d. Léo Claretie publică un articol de cuprins educativ, în legătură cu nevoia, mult simțită în vremile noastre, de a nutri cât se poate mai imbielșugat și mai larg simțul frumosului în sufletele copilărești.

Nici un mijloc nu trebuie nesocotit pentru îndeplinirea acestui mare scop, ale cărui urmări pot fi ori când măsurate, ale cărui binefaceri sunt culese cu toată prisosința, în comorile de artă nepieritoare, în armonioasa cumpănire a făpturii omenești, în bogăția de trai senin a neamurilor care au avut norocul să viețuiască sub neconținute și adânci impresiuni estetice.

Încă din pragul vieții, dela întâiele scânteieri ale cugetului său, copilul trebuie să cunoască frumosul, în măsura putinței de a-l pricepe. Tinerețea, bărbăția și amurgul traiului său de mai târziu vor călca neapărat pe urmele întâilor ani de viață sufletească.

Educatorul este chemat să întrebuințeze orice prilej pentru a obicinui, a impresura pe copil cu tot ce desfătează esteticeste. Tovarășul nedespărțit al vârstei fragede, «jucăria» de lemn, fier, plumb, cauciuc, sau hârtie, *nu poate fi decât frumoasă, căci altminterlea va cădea pe nesimțite, îndrumându-l la grosolanie*. În adevăr, nu este nimic mai stricăcios pentru închipuirea și buna creștere a copilăriei decât alaiul pestriț al chipurilor neomenește pocite, al schimonositurilor apocaliptice, care se dăruiesc la sărbători, sub numele de «jucării». Și pentru acest cuvânt, culorile țipătoare, dungile aspre, și toate plăsmuirile bătărănoase ale meșteșugului fără gust, vor trebui alungate cât mai cu grabă din preajma copiilașilor. În schimb, oameni, case, pomi, viețuitoare bine și credincios făurite, cu cel mai delicat simț pentru adevăr și artă, fără nici o trăsătură de urățenie, sunt chemate să înlocuiască puzderia jucăriilor de până acum.